

राज्य हाँछ आधा मुद्दा, नागरिकको जान्छ परै जिन्दगी

फागुन २२ मा जन्मकैद सुनायो । उच्च अदालत दीपायलले पनि जिल्लाको फैसला सदर गर्‍यो । आफू सीताराम नभएको कुरा उनले पटकपटक बताए । परिवारले पनि प्रमाण जुटाउँदै हिँड्यो । तर फैसला आउन समय लाग्यो । २०७९ जेठ २ मा बल्ल सर्वोच्च अदालतले उनलाई सफाई दियो । सात वर्षपछि जेलबाट निस्किएर सन्तकुमार आफ्नै पुरानो व्यवसायमा फर्किए । श्रीमती यमुनाले उनको अनुपस्थितिमा सम्हालेको होटल र मासु पसल फेरि उनी आफैँले हेर्न थाले । तर जेलले खाएको सात वर्ष कसैले फिर्ता गर्न सकेन ।

यो एउटा व्यक्तिले भोग्नुपरेको दुख मात्र होइन । हाम्रो फौजदारी न्याय प्रणाली देखाउने ऐना पनि हो । किनभने, कुनै व्यक्ति दोषी हो कि होइन भन्ने अन्तिम फैसला आउनुअघि नै उसले सजाय पाइसकेको हुन्छ ।

कानुनमा थुना सजाय होइन । तर लामो थुना व्यक्तिको जीवनमा सजायजस्तै बनेर आउँछ । त्यस्तो भोग्ने सन्तकुमार एक्ला पात्र होइनन् । काठमाडौँको गोगबुमा २०६० सालमा भएको हत्या र बलात्कारको घटनामा प्रहरी जवान मदननारायण श्रेष्ठ पक्राउ परे । घटनास्थल थियो, गोगबुको न्यु पर्वत लेसापर गेष्ट हाउसको कोठा नम्बर १०६ । श्रेष्ठले आफू घटनामा संलग्न नभएको दावी गरे । घटना भएको रात आफू झुयुटीमा रहेको उनले भनिँरहे । तर अनुसन्धानका क्रममा उनलाई बयान दिन दबाव दिइएको अदालतको फैसलाबाट देखियो । काठमाडौँ जिल्ला अदालतले नै यातना दिइएको ठहर गर्दै उनलाई क्षतिपूर्ति भराउन आदेश दिएको थियो । त्यही मुद्दामा जिल्ला अदालतले श्रेष्ठलाई जन्मकैद सुनायो । पुनरावेदन अदालत पाटनले पनि जिल्लाकै फैसला सदर गर्‍यो । त्यसमा पनि चित नबुझेपछि न्याय खोज्न उनी सर्वोच्च अदालत पुगे । सर्वोच्चले अनुसन्धानका क्रममा दिइएको स्वीकारोक्ति बयान स्वतःस्फूर्त नभएको, शारीरिक तथा मानसिक दबावमा लिइएको र त्यसलाई अन्य प्रमाणले पुष्टि नगरेको ठहर गर्‍यो । घटनाको रात श्रेष्ठ झुयुटीमा रहेको देखाउने साक्षी र गेस्ट हाउसको अभिलेखमा रहेको हस्ताक्षरसमेत उनको नभएको प्रमाणित भयो । अन्ततः सर्वोच्चले जिल्ला र पुनरावेदन अदालतको फैसला उल्टाउँदै उनलाई सफाई दियो । श्रेष्ठ करिब १३ वर्ष ६ महिना जेल बसेर बाहिर निस्किए । जेल पुग्दा उनी ३४ वर्षका थिए । बाहिरिँदा ४८ वर्ष पुगिसकेका थिए ।

एउटा व्यक्तिको जीवनका १३ वर्ष उमेर मात्र पक्कै होइन । उनले परिवारसँग छुट्टिएर बस्नुप्यो । जागिर गुम्यो । सामाजिक सम्बन्ध भत्किए । उनको घरपरिवार लज्जित हुनुप्यो ।

एमालेमा...

भएकी थिइन् । तर २०७२ सालमा राष्ट्रपति निर्वाचित भएपछि दलगत राजनीति छाडेकी थिइन् । ११ वर्षपछि एमालेमा वरिष्ठ नेता बनाएर एमालेले सक्रिय राजनीतिमा संलग्न गराएको हो । भण्डारी पहिलोपटक २०७२ कात्तिक १२ गते राष्ट्रपतिमा निर्वाचित भएकी थिइन् । उनको पहिलो कार्यकाल २०७४ फागुन २९ गते सकियो । त्यसको भोलिपल्ट उनी दोस्रो कार्यकालका लागि पुनः राष्ट्रपति निर्वाचित भइन् । दोस्रो कार्यकाल २०७९ फागुन २९ गते सकियो ।

त्यसपछि उनी राष्ट्रपति बनेपछि निष्क्रिय भएको पार्टी सदस्यता सक्रिय गराउन लागिन् । २०८२ असार १४ गते मदन भण्डारीको जन्मजयन्तीका अवसरमा आयोजित कार्यक्रममा उनले आफू एमालेको सक्रिय राजनीतिमा फर्किएको सार्वजनिक घोषणा नै गरेकी थिइन् । तर एमालेमा उनको सदस्यता नवीकरणको विषयमा विवाद भयो । २०८२ साउन ५ र ६ गते बसेको एमाले केन्द्रीय कमिटी बैठकले भण्डारीको सदस्यता होल्डमा राख्ने निर्णय गर्‍यो । पूर्वराष्ट्रपति सक्रिय दलीय राजनीतिमा फर्कनु उपयुक्त नहुने तर्क कतिपयले गरे । अध्यक्ष ओलीले नै पनि राष्ट्राध्यक्ष भइसकेको व्यक्ति राष्ट्रिय एकताको प्रतीक र संविधानको संरक्षकका रूपमा रहेको भन्दै पार्टीको कार्यकर्ता वा नेता बन्न नहुने तर्क गरेका थिए ।

भण्डारीले भने आफू ४५ वर्षदेखि एमालेमा आवद्ध रहेको र पार्टीकै तर्फबाट राष्ट्रपति बनेकोल पार्टी त्यागेका भन्न नमिल्ने तर्क गरिन् । २०८२ पुसमा भएको एमालेको ११औँ महाधिवेशनमा ओली तेस्रोपटक अध्यक्ष निर्वाचित भए । सदस्यता नै नवीकरण नभएपछि भण्डारी प्रतिसपर्धामा आउन सकिन्न् । भण्डारीको समर्थन लिएर ईश्वर पोखरेल ओलीसँग अध्यक्षमा प्रतिसपर्धामा उत्रिे । चुनाव जित्न सकेनन् । ओलीकै नेतृत्वमा २१ फागुन २०८२ को प्रतिनिधिसभा निर्वाचनमा एमालेले ठुलो राजनीतिक धक्का व्यहोर्‍यो । निर्वाचन परिणामपछि पार्टीभित्र नेतृत्व र संगठन पुनर्गठनबारे बहस सुरु भयो । यही पृष्ठभूमिमा एमालेमा भण्डारीको शक्तिशाली पुनरागमन भएको हो ।

योसँगै एमालेभित्र रहेको असन्तुष्टि मत्थर हुने र असन्तुष्ट पक्षले पनि पार्टीमा संघर्ष गरेर आफ्नो स्थान खोज्ने अवसर पाएको नेताहरू बताउँछन् । यसले एमालेमा नयाँ संयोजकरण देखा परे पनि पार्टी नै फूटतर्फ नजाने र यसले पार्टीको हित गर्ने उनीहरूको तर्क रहेको छ ।

भविष्यका सबै योजनाहरू भतामूंग भए । अर्को पनि त्यस्तै घटना छ, गोरखाको केराबारी-३ का नारायण ढकालको । २०६६ वैशाख १४ मा मीरा रेग्मीको हत्या अभियोगमा उनलाई पक्राउ गरियो । जिल्ला अदालत गोरखाले सर्वस्वसहित जन्मकैद सुनायो । पुनरावेदन अदालत पोखराले पनि त्यही फैसला सदर गर्‍यो । ढकाल जेलमै रहे ।

भन्डै आठ वर्षपछि सर्वोच्च अदालतले दुवै फैसला उल्टायो र उनलाई सफाई दियो । तर त्यसबेलासम्म उनलाई माया गर्ने ९८ वर्षीया हजुरआमा बितिसकेकी थिइन् । जेलबाट छुटेको दिन उनले भनेका थिए, ‘फैसला १३ दिनअघि आएको भए कम्तीमा हजुरआमाको मुख त देख्न पाउँथे ।’

०००

यी तीन मुद्दालाई न्यायिक क्षेत्रका अपवाद घटना मान्न भन्न सक्ने स्थिति छैन ।

महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को वार्षिक प्रतिवेदनमा सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दाको समग्र कसुर ठहर दर करिब ७५ प्रतिशत देखिन्छ । भन्डै हेर्दा यो दर उच्च देखिन्छ ।

तर सबै मुद्दा एउटै प्रकृतिका छैनन् । गम्भीर अपराधलाई छुट्टै राखेर, लागुऔषधसम्बन्धी मुद्दा हटाएर हेर्दा तथ्यांक उल्टिन्छ । किनभने, जिल्ला अदालत तहमा अपहरण तथा शरीर बन्धक, ज्यानसम्बन्धी कसुर, कूटपिट तथा अंगभंग, मानव बेचबिखन, बलात्कारसम्बन्धी कसुर, बालबालिकामाथिको हिंसा, चोरी-डाँका तथा हातहतियारजस्ता गम्भीर अपराधमा ६ हजार ५९७ प्रतिवादी कसुरदार ठहर हुँदा ७ हजार १४१ जनाले सफाई पाएका छन् । यस्ता गम्भीर प्रकृतिका मुद्दामा कसुर ठहर दर ४८ प्रतिशत मात्रै छ । अर्थात्, यो समूहमा अदालत पुगेका प्रतिवादीमध्ये सफाई पाउनेको संख्या कसुरदार ठहर हुनेभन्दा बढी छ । ७५ प्रतिशत कसुर ठहरको सरकारी तथ्यांक आफैँमा होल होइन । त्यो फराकिलो समूहको समग्र दर हो । त्यसमा लागुऔषधजस्ता मुद्दामा ८५.७ प्रतिशत र सार्वजनिक शान्ति, सार्वजनिक हित, बैँकिङ तथा जुगलगायत मुद्दामा ९२.५ प्रतिशतसम्म कसुर ठहर भएको तथ्यांक समावेश छ ।

तर थुनामा पर्ने सम्भावना बढी भएका गम्भीर अपराधलाई छुट्टै हेर्दा ४८ प्रतिशत अभियोजन मात्र ठहरको देखिन्छ ।

तथ्यांकले समस्या तल्लो अदालतमा मात्र छ भन्ने पनि देखाउँदैन । यदि समस्या तल्लो अदालतको फैसलामा हुने त्रुटि हो भने माथिल्लो

अदालत पुग्दा सफाइको दर धेरै घट्नुपर्ने हो । तर महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयकै तथ्यांकमा लागुऔषधबाहेकका गम्भीर अपराधमा जिल्ला अदालतमा सफाई दर ४७.५ प्रतिशत, उच्च अदालतमा ५०.५ प्रतिशत र सर्वोच्च अदालतमा ४७ प्रतिशत देखिन्छ । तीनै तहको अदालतलाई एउटै तराजुमा राखेर फैसला गलत वा सही भन्न मिल्दैन । प्रत्येक तहमा आउने मुद्दाको प्रकृति फरक हुन्छ । तर सफाइको दर तीनै तहमा करिब उस्तै देखिनुले प्रस्ट संकेत गरेको छ- समस्या फैसला हुने ठाउँमा मात्रै होइन, मुद्दा अदालतसम्म पुग्नुअघि नै छ ।

जिल्ला तहमा सरकारी वकिलकहाँ पुगेका ७१ हजार २२३ प्रतिवादीका फाइदामध्ये ६६ हजार ३८२ जनाविरुद्ध अभियोजन गरिएको थियो । अर्थात् ९३.२ प्रतिशत फाइलमा मुद्दा चलाइएको देखिन्छ । यसले अभियोजनको पूर्वछनोट कति प्रभावकारी छ भन्ने विषयमा संस्थागत समीक्षा आवश्यक देखाउँछ ।

सर्वोच्च पुग्ने वर्षौवर्ष

कारागार व्यवस्थापन विभागको असार २०८३ को तथ्यांकअनुसार नेपालका जेलमा २७ हजार २३२ जना छन् । तीमध्ये १० हजार २०९ जना पुर्पक्षका लागि थुनामा छन् । अर्थात् करिब ३७.५ प्रतिशत व्यक्ति अझै अदालतबाट दोषी ठहर भइसकेका छैनन् । उनीहरूले फैसलाको पखाँडमा वचौं कुनूपछ । त्यो प्रतीक्षामा परिवार पनि हुन्छ । कमाउने मान्छे जेलमा हुँदा घरको आम्दानी रोकिन्छ । बालबालिकाको पढाइ प्रभावित हुन सक्छ ।

एक सरकारी वकिलले वर्षमा औसत करिव नौ सय मुद्दा हेर्नुपर्ने अवस्था छ । यति कार्यभारमा हरेक मिनिटको प्रमाण जाँच्ने अपेक्षा गर्नु आफैँमा व्यावहारिक छैन । पाँचौँ, थुनछेक । अदालतले थुनामा पठाउँदा प्रमाणको तौल जाँच्नुपर्ने हो । व्यवहारमा अभियोगपत्रमा उल्लिखित दफा नै आधार बन्छ । धरौटी माफका प्रतिवादीको आर्थिक हैसियत हेर्ने अभ्यास कमजोर छ । परिणाम स्वरूप सम्पन्न प्रतिवादी बाहिर र विपन्न प्रतिवादी जेलभित्र पर्छन् ।

मलेसियाली...

सम्बन्धमा कुराकानी भएको मन्त्रालयले जनाएको छ ।

मन्त्री यादवले मलेसिया सरकारले आफ्नो तर्फबाट लागू गरेको प्रणालीमा सूचीकृत भएका भनिएका नेपालका २५ वटा प्रिन्सिपल एजेन्सी र सोअन्तर्गत रहने गरी छनोट भएका २५० वटा सर्पोटिड एजेन्सीका सदन्धर्मा नेपालको वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी कानुन उद्घट गर्दै नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त सबै इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले गन्तव्य मुलुकमा निर्बाध र समान रूपमा श्रमिक पठाउने प्रावधान रहेको उल्लेख गरेका छन् ।

मन्त्रालयले विज्ञप्तिमा भनेको छ, 'हाल

सक्रिय रहेका ११ सयभन्दा बढी इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले काम गरिरहेको जानकारी गराउँदै नेपाल सरकारबाट इजाजतपत्र प्राप्त सबै संस्थालाई सो प्रणालीमा सूचीकरणका लागि अवसर उपलब्ध गराउन अनुरोध गर्नुभयो । साथै, नेपाल सरकार र मलेसिया सरकारबीच भएको श्रम सम्झौतामा समेत नेपाल सरकारबाट इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाले मलेसियामा समान हैसियतमा नेपाली कामदार पठाउन पाउने प्रावधान रहेको स्मरण गराउँदै सो प्रणालीमा इजाजतपत्र प्राप्त संस्थाको सूचीकरण दुईपक्षीय समफदारी र दुवै पक्षलाई मान्य हुने गरी कार्यान्वयनमा लगिनुपर्ने पनि उल्लेख गर्नुभयो ।'

त्यसैगरी, मन्त्री यादवले विर्कसित अवस्था व्यवस्थापनका लागि संवादलाई निरन्तरता दिन र संवादबाट नै निष्कर्ष निकालनका लागि अनुरोध गरेको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ । मलेसियाका मन्त्रीले समेत संवादबाट नै निष्कर्षमा पुग्न सकिने बताउँदै मलेसिया सरकारले नेपालसँगको श्रम सम्बन्धलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको, मलेसिया सरकारसमेत सुरक्षित, मर्यादित र पारदर्शी श्रम आप्रवासनका पक्षमा रहेको जानकारी दिएको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

विज्ञप्तिमा अगाडि भनिएको छ, 'मलेसिया सरकारसदैव नेपाल सरकारको साथमा रहने र हाल लागू गरिएको प्रणालीका सम्बन्धमा नेपालमा विकसित अवस्था र नेपालको अनुरोधलाई छलफलमा राख्ने बताउनुभएको छ ।' यो जवाफलाई जांनिफकारहरुले कूटनीतिक जवाफकोरुपमा लिएका छन् । यसको अर्थ फरक हुन्छ । जेलबाहिर बसेर मुद्दा लड्नेका लागि हिलो फैसला एउटा प्रशासनिक हिलाइ होन सक्छ । तर, थुनामा रहेको मानिसका लागि त्यही हिलाइले जीवन खान्छ ।

ऋण थपिन सक्छ । सामाजिक सम्बन्ध बदलिन सक्छ । बाहिर मानिसको धारणा फैसलाभन्दा अघि नै बन्न सक्छ । त्यसपछि अदालतबाट सफाई पाएपछि कागजमा लेखिन्छ, 'अभियोगबाट सफाई ।' त्यसले बितेको समय फिर्ता गर्दैन ।

सर्वोच्च अदालतको २०८१/८२ को वार्षिक प्रतिवेदनले पनि मुद्दाको चाप र समयको अर्को तथ्यांक देखाउँछ । पुनरावेदनतर्फ १७ हजार ९०८ मुद्दा थिए । तीमध्ये ५ हजार ७४० फछर्‍योत भए । १२ हजार १६८ वाँकी रहे । वाँकीमध्ये ४ हजार २४४ मुद्दा दुईदेखि पाँच वर्ष पुराना र ६ सयभन्दा बढी पाँच वर्ष नाघेका थिए ।

अदालतमा मुद्दा वाँकी रहनुलाई न्यायिक त्रुटि भन्न नमिल्ला । प्रमाण, पक्षको अधिकार, सुनुवाइको प्रक्रिया र न्यायिक स्वतन्त्रता जोगाउन समय लान सक्छ । तर प्रतिवादी थुनामा रहेको अवस्थामा त्यही समयको अर्थ फरक हुन्छ । जेलबाहिर बसेर मुद्दा लड्नेका लागि हिलो फैसला एउटा प्रशासनिक हिलाइ होन सक्छ । तर, थुनामा रहेको मानिसका लागि त्यही हिलाइले जीवन खान्छ ।

फौजदारी न्यायको केन्द्रमा पीडित पनि हुनुपछ । कमजोर प्रमाणका कारण कसुरदार ठहर हुन नसक्दा वास्तविक पीडितले न्याय नपाउने जोखिम हुन्छ । अर्कोतर्फ पर्याप्त आधारविना निर्दोष व्यक्ति लामो समय थुनामा पर्दा अर्को अन्याय हुन्छ । त्यसैले न्याय प्रणालीको लक्ष्य सही प्रमाणका आधारमा सही समयमा फैसला र त्यसका लागि अनुसन्धान, अभियोजन र अदालतबीचको हरेक चरणमा प्रमाणको गुणस्तर जाँचिनुपर्छ ।

सरकार सदैव नेपाल सरकारको साथमा रहने र हाल लागू गरिएको प्रणालीका सम्बन्धमा नेपालमा विकसित अवस्था र नेपालको अनुरोधलाई छलफलमा राख्ने बताउनुभएको छ ।' यो जवाफलाई जांनिफकारहरुले कूटनीतिक जवाफकोरुपमा लिएका छन् । यसको अर्थ फरक हुन्छ । जेलबाहिर बसेर मुद्दा लड्नेका लागि हिलो फैसला एउटा प्रशासनिक हिलाइ होन सक्छ । तर, थुनामा रहेको मानिसका लागि त्यही हिलाइले जीवन खान्छ ।

युएईको...

लेजान सकिने व्यवस्था गर्न अनुरोध गरेको थियो । तर, युएईले प्रहरी चालचलन रिपोर्ट एटस्टेसनको विषय युएईको आन्तरिक सुरक्षा व्यवस्थासँग सम्बन्धित रहेका कारण उक्त प्रक्रिया पूर्णरूपमा हटाउन सम्भव नभए पनि अक्टोबर २०२६ देखि युएईमा वैदेशिक रोजगारीका लागि जाने नेपाली श्रमिकहरुको प्रहरी चालचलन रिपोर्ट एटस्टेसनमा लाग्दै आएको शुल्कमा ५० प्रतिशत छुट प्रदान गर्ने बताएको छ । साथै, हाल लागिरहेको समन्वाधिलाई घटाई अबदेखि ३ कार्यदिनभित्र प्रमाणीकरण सम्पन्न हुने व्यवस्था मिलाइएको

दूतावासले जानकारी दिएको छ ।

जेनजी आन्दोलनपछि नेपाल प्रहरीले जारी गरेको प्रहरी चालचलन रिपोर्ट प्रमाणीकरण गर्न दूतावासले ३ सय ५३ दिराम, करिब १४ हजार रूपैयाँ लिने गरेको छ । दूतावासले युएईले ६४ मुलुकबाट आफ्नो मुलुक प्रवेश गर्न विदेशी नागरिकको प्रहरी चालचलन रिपोर्ट प्रमाणीकरण गरिरहेको भन्दै जेनजी आन्दोलनका क्रममा भागेका ३ हजारभन्दा बढी देशका प्रधानमन्त्रीकै तहमा पुगिसकेकोले केहि समय मै यसले निष्कर्ष भेटिटाउने आकलन गरिएको छ ।

युएईको लेजान सकिने व्यवस्था गर्न अनुरोध गरेको थियो । तर, युएईले प्रहरी चालचलन रिपोर्ट एटस्टेसनको विषय युएईको आन्तरिक सुरक्षा व्यवस्थासँग सम्बन्धित रहेका कारण उक्त प्रक्रिया पूर्णरूपमा हटाउन सम्भव नभए पनि अक्टोबर २०२६ देखि युएईमा वैदेशिक रोजगारीका लागि जाने नेपाली श्रमिकहरुको प्रहरी चालचलन रिपोर्ट एटस्टेसनमा लाग्दै आएको शुल्कमा ५० प्रतिशत छुट प्रदान गर्ने बताएको छ । साथै, हाल लागिरहेको समन्वाधिलाई घटाई अबदेखि ३ कार्यदिनभित्र प्रमाणीकरण सम्पन्न हुने व्यवस्था मिलाइएको

त्यस्तै, मन्त्री यादवले विर्कसित अवस्था व्यवस्थापनका लागि संवादलाई निरन्तरता दिन र संवादबाट नै निष्कर्ष निकालनका लागि अनुरोध गरेको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ । मलेसियाका मन्त्रीले समेत संवादबाट नै निष्कर्षमा पुग्न सकिने बताउँदै मलेसिया सरकारले नेपालसँगको श्रम सम्बन्धलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको, मलेसिया सरकारसमेत सुरक्षित, मर्यादित र पारदर्शी श्रम आप्रवासनका पक्षमा रहेको जानकारी दिएको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

त्यसैगरी, युएईले पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट नियमित व्यावसायिक उडान सञ्चालन गर्न थालेको र भैरहवा अन्तर्राष्ट्रिय

क्षतिपूर्ति अझै अनुत्तरित

काठमाडौँ कीर्तिपुर नगरपालिका-६ का रामकुमार कार्कीको मुद्दा यस बहसको अर्को महत्त्वपूर्ण उदाहरण हो । उनी अपहरण, ज्यान मार्ने उद्योग र हातहतियारसम्बन्धी मुद्दामा पक्राउ परे । जिल्ला र पुनरावेदन अदालतबाट दोषी ठहर भए । अन्ततः सर्वोच्च अदालतले २०७४ पुस २६ मा सफाई दियो । तर त्यतिबेलासम्म उनी ७ वर्ष ५ दिन जेल बसिसकेका थिए । सर्वोच्चमा उनले राज्यबाट क्षतिपूर्ति माग्दै रिट दिएका थिए । सर्वोच्च अदालतले २०७६ मा उनको निवेदनमाथि सरकारसँग लिखित जवाफ मागेको अभिलेखमै देखिन्छ । तर, फैसला र क्षतिपूर्ति टुगिएको देखिँदैन । यसले अर्को प्रश्न उब्जाएको छ- राज्यको प्रक्रियाबाट कुनै निर्दोष नागरिकले वर्षौ स्वतन्त्रता गुमायो भने त्यसको जिम्मेवारी कसले लिने ?

कहाँ सुधार गर्ने ?

सबैभन्दा पहिले, निर्दोष ठहर भएर लामो समय थुनामा बसेकालाई क्षतिपूर्ति दिने स्पष्ट कानुनी व्यवस्था आवश्यक छ ।

दोस्रो, थुनामा रहेका प्रतिवादीका मुद्दालाई प्राथमिकतामा राख्ने छुट्टै प्रणाली बनाउनुपर्छ । अदालतको सफ्टवेयरमै 'थुनुवा' मुद्दा पहिचान हुने र लामो समयदेखि थुनामा रहेका व्यक्तिको सुनुवाइ स्वतः प्राथमिकतामा जाने व्यवस्था गर्न सकिन्छ । तेस्रो, अभियोजनअघि प्रमाणको अनिवार्य परीक्षण हुनुपर्छ । आरोप मात्र पर्याप्त होइन, उपलब्ध प्रमाणले अदालतमा कसुर प्रमाणित हुने यथार्थ सम्भावना छ कि छैन भन्ने लिखित परीक्षण आवश्यक छ ।

चौथो, पक्राउअघि वा पक्राउका बेला पहिचान प्रमाणीकरण बलियो बनाउनुपर्छ । सन्तकुमार चौधरीको घटनाले एउटै नाम, ठेगाना र पारिवारिक विवरणका आधारमा हुने गम्भीर त्रुटि देखाएको छ । पाँचौँ, बयान र अनुसन्धान प्रक्रियालाई सकेसम्म अडियो-भिडियोमा अभिलेख गर्न व्यवस्था हुनुपर्छ । मदननारायण श्रेष्ठको मुद्दाले बयान कसरी लिइयो भन्ने प्रश्न कति निर्णायक हुन सक्छ भन्ने देखाएको छ ।

छैटौँ, गम्भीर मुद्दामा सफाई भएपछि त्यसको कारणबारे सरकारी वकिलको कार्यालयबाट अनिवार्य समीक्षा हुन सक्छ भन्ने देखाएको छ । उद्देश्य कसैलाई दोष लगाउनु होइन, एउटै प्रकारको कमजोरी दोहोरिन नदिनु हो ।

७, अन्त्यमा, सफाई पाएपछि नागरिकलाई 'सबै ठीक भयो' भनेर घर पठाएर राज्यको दायित्व पूरा हुँदैन । जागिर गुमेको छ भने पुनर्बहाली, रोकिएको सम्पत्ति वा सुविधा फिर्ता, परिवारले बेहोरेको क्षति र सामाजिक पुनर्स्थापनाको स्पष्ट प्रक्रिया आवश्यक छ ।

तीन देशको अनुभव : अदालत पुग्नुअघि नै 'फिल्टर' कसुर ठहर दर उच्च हुँदैमा न्याय

प्रणाली गुणस्तरीय छ भन्ने हुँदैन । मुख्य कुरा प्रमाण नपुगेका मुद्दा अदालत पुग्नुअघि नै रोकने व्यवस्था हुनुपर्छ । जापानमा अभियोजनअघि नै कडा छनोट हुन्छ । प्रहरीबाट आएका आपराधिक मुद्दामध्ये एक तिहाइभन्दा कममा मात्र अभियोगपत्र दायर हुने र अदालत पुगेका मुद्दामा कसुर ठहर दर ९९ प्रतिशतभन्दा माथि रहने तथ्यांक छ । अर्थात् धेरै मुद्दा अदालत पुग्नुअघि नै रोकिन्छन् । अमेरिकीको संघीय प्रणालीमा अभियोजनसँगै स्वीकारोक्तिबाट मुद्दा टुंग्याउने अभ्यास छ । उपलब्ध तुलनात्मक तथ्यांकअनुसार करिब ९७ प्रतिशत मुद्दा स्वीकारोक्तिमार्फत टुंगिन्छन् । त्यसैले अदालतमा पूर्ण सुनुवाइ हुने मुद्दाको संख्या तुलनात्मक रूपमा कम हुन्छ ।

बेलायतमा सरकारी अभियोजन सेवालै मुद्दा चलाउनुअघि 'पूर्ण परीक्षण' गर्छ । उपलब्ध प्रमाणले दोषी ठहर हुने यथार्थ सम्भावना देखाउँछ कि देखाउँदैन र मुद्दा चलाउनु सार्वजनिक हितमा छ कि छैन भन्ने परीक्षणपछि मात्र अभियोजन अघि वढाइन्छ । त्यहाँ कसुर ठहर दर ८२.५ प्रतिशत रहेको तथ्यांक छ ।

यी देशका प्रणालीलाई नेपालमा हुबहु लागू गर्नुपर्छ भन्ने होइन । जापानको लामो हिरासत र स्वीकारोक्तिमा आधारित अनुसन्धान पद्धतिमाथि समेत आलोचना हुँदै आएको छ । त्यसैले उच्च कसुर ठहर दर आफैँमा न्यायको आदर्श मानक होइन । नेपालमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सरकारी वकिलसमक्ष पुगेका ७१ हजार २२३ प्रतिवादीमध्ये ६६ हजार ३८२ जनाविरुद्ध मुद्दा चलाइयो । अर्थात् ९३.२ प्रतिशत फाइदामा अभियोजन भयो । मुद्दा नचलाउने निर्णय ४ हजार ८४१ जनाको हकमा मात्र भयो ।

यसैले प्रश्न उठ्छ- नेपालमा प्रमाणको पहिलो बलियो परीक्षण अदालत पुग्नुअघि नै हुन्छ कि हुँदैन ?

विमानस्थलबाट समेत नियमित उडान सञ्चालनका लागि आवश्यक पहल भइरहेको तथा छिट्टै नियमित उडान सञ्चालन हुने प्रतिबद्धता दूतावासबाट जानकारी प्राप्त भएको संघले बताएको छ ।

पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल सञ्चालन भएको अवस्थामा न्यून हवाई शुल्कका कारण विगतमा भारत हुँदै गन्तव्य मुलुक जान बाध्य नेपाली श्रमिकहरूले समेत राहत पाउने अपेक्षा गरिएको छ । वैदेशिक रोजगारीमा जाने नेपाली श्रमिक तथा गण्डकी प्रदेशसहित क्षेत्रमा कार्यरत व्यवसायीहरूले उक्त विमानस्थलहरू प्रयोग गरी श्रमिक पठाउने र नियमित हवाई सेवा सञ्चालनलाई थप सहज तथा दिगो बनाउने वातावरण सिर्जना गर्न संघको आग्रह छ ।

संघले व्यवसायीहरूले भोइदै आएका अव्यावहारिक समस्याहरूको समाधानका लागि सम्बन्धित निकाय तथा कूटनीतिक नियोगहरूसँग निरन्तर समन्वय, सहकार्य र पहल गर्दै आइरहेको महासचिव हिरावहादुर डाँगी (हरि)ले जानकारी दिएका छन् । संघको प्रतिनिधिमण्डलमा द्वितीय उपाध्यक्ष अनिल बोगटी, तृतीय उपाध्यक्ष लक्ष्मण पौडेल, महासचिव डाँगी र कोषाध्यक्ष धनु रिंजाली सहभागी थिए ।

नेपाल सरकार सडक विभाग सडक डिभिजन चरिकोट बोलपत्र स्वीकृत गर्ने आशयको सूचना सूचना प्रकाशन मिति २०८३/०६/०८ यस कार्यालयको श्री सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयको विद्युतीय खरिद प्रणाली मार्फत मिति २०८३/०३/३२ मा प्रकाशित सूचना नं. ११-०८२/८३ को अनुसार तपसिल बमोजिमको बोलपत्रदाताको दाखिला हुन आएका मध्ये औषत अंकसंग सबैभन्दा नाजिक सारभूत रुपमा प्रभावग्राही बोलपत्र स्वीकृत गर्ने आशयको सूचना सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३ को दफा २७ को उपदफा २को प्रयोजनार्थ सम्बन्धित सम्पूर्ण बोलपत्रदाताको जानकारीको लागि जारी गरिएको छ । तपसिल			
सि.नं	ठेक्का नं.	स्वीकृतिको लागि छनोट भएका बोलपत्रदाताको नाम	कबोल अंक(मु.अ कर र पी.एस. सहित)
१.	RDCHT/33701132/082/83-35	M/S Sobarna Nirman Sewa, Sindhupalchowk	19,86,07,746.74
२.	RDCHT/33701132/082/83-36	M/S Jaya Bishnu Nirman Sewa P. Ltd,Kathmandu	32,15,27,200.00
३.	RDCHT/33701138/082/83-37	M/S Gyanjyoti-Ghising-Amarjyoti-JV,Kathmandu	63,88,59,370.59
डिभिजन प्रमुख			

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सम्पादकीय

फैसलापछि मात्र सजाय

फौजदारी न्यायको उद्देश्य दोषीलाई सजाय दिनु मात्र होइन, निर्दोषलाई राज्यको दण्डबाट जोगाउनु पनि हो । तर नेपालमा गम्भीर फौजदारी मुद्दाको तथ्यांक र केही घटनाले न्याय प्रक्रियाको यही आधारभूत मान्यतामाथि गम्भीर बहसको ढोका खोलेको छ । महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयको आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को तथ्यांकअनुसार लागुऔषधबाहेकका गम्भीर फौजदारी मुद्दामा तीनै तहका अदालतबाट भएका १४ हजार ५४७ फैसलामध्ये ७ हजार ८६ मा सफाइ भएको छ । अर्थात् सफाइ दर ४८.७ प्रतिशत छ । जिल्ला अदालतमा ४७.५ प्रतिशत, उच्च अदालतमा ५०.५ प्रतिशत र सर्वोच्च अदालतमा ४४ प्रतिशत सफाइ देखिन्छ । यसकै आधारमा अदालतको कार्यसम्पादनमाथि प्रश्न उठाउन त नभिल्ला तर तीनै तहमा सफाइको दर करिब उस्तै रहनुले अनुसन्धान र अभियोजनको प्रारम्भिक चरणमाथि प्रश्न भने उठाउँछ । यसले समग्र न्याय प्रणालीबारे नयाँ बहसको खाँचो देखिएको छ ।

समस्या त्यतिबेला अझ गम्भीर हुन्छ, जब अभियोगको अन्तिम फैसला आउनुअघि नै नागरिकले वर्षौं थुनामा बस्नुपर्छ । कारागार व्यवस्थापन विभागको २०८३ असारसम्मको तथ्यांकअनुसार २७ हजार २३२ कैदीबन्दीमध्ये १० हजार २०९ जना पुर्पक्षका लागि थुनामा छन् । उनीहरू कानुनी रूपमा दोषी ठहर भएका होइनन् । तर लामो थुनाले उनीहरूको रोजगारी, परिवार, शिक्षा, सम्पत्ति र सामाजिक जीवन बिथोलेको छ ।

न्यायको सफलता धेरै मानिसलाई दोषी ठहर गराउनमा होइन, सही व्यक्तिलाई सही प्रमाणका आधारमा, उचित समयमा न्याय दिनुमा हुन्छ । राज्यले अपराधीलाई सजाय दिनैपर्छ । तर निर्दोष नागरिकको जीवन राज्यकै प्रक्रियाबाट नष्ट हुन नदिने जिम्मेवारी पनि उत्तिकै महत्त्वपूर्ण हुन्छ । अदालतको ढोका ढिलो खुल्दा न्याय मात्र ढिलो हुँदैन, कहिलेकाहीँ जीवनका महत्त्वपूर्ण वर्षहरू अनाहकमा कारागारमा बितिसकेका हुन्छन् ।

वर्षौं कारागारमा बसेर अन्तिममा निर्दोष साबित भएका थुप्रै घटनाले कानुनी प्रक्रियाको ढिलाइ र त्रुटिले नागरिकले व्यहोर्नुपरेको सास्तीलाई पुष्टि गरेको छ । अन्ततः सफाइ पाए पनि उनीहरूले गुमाएको समय फर्किँदैन । त्यसैले ‘सफाइ’लाई कागजी न्यायमा मात्र सीमित राख्न मिल्दैन । त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई उचित क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिनुपर्छ ।

न्याय प्रणालीलाई बलियो बनाउन पहिलो काम अभियोजनअधिको प्रमाण परीक्षण प्रभावकारी बनाउनु हो । ताकि, पर्याप्त आधार नभएका मुद्दा अदालतसम्म नपुगून् । पत्राउअघि पहिचान प्रमाणीकरण बलियो बनेोस् । बयान प्रक्रियालाई अडियो-भिडियोमा अभिलेख गरियोस् । थुनामा रहेका प्रतिवादीका मुद्दालाई प्राथमिकतामा राख्ने व्यवस्था होस् । निर्दोष ठहर भएर लामो समय स्वतन्त्रता गुमाएकालाई क्षतिपूर्ति दिने स्पष्ट कानुनी व्यवस्था गरियोस् ।

इन्द्रजात्रा : पौराणिक मान्यता र सांस्कृतिक महत्त्व

धार्मिक र सांस्कृतिक बाहुल्यता रहेको नेपाली समाजमा धार्मिक आस्था अनुसार मनाइने अनेकौं चाडपर्वमध्ये इन्द्रजात्राको विशिष्ट स्थान छ । नेपाल भाषामा ‘यँयाः’ भनिने यो जात्रा विशेष गरी काठमाडौँ उपत्यकाका नेवार समुदायको महान् पर्व हो । काठमाडौँका साथै ललितपुर, भक्तपुर, दोलखा, धुलिखेलगायत स्थानमा पनि वर्षा र सहकालका देवता देवराज इन्द्रको पूजा-आजा गरी यो पर्व परम्परागत रूपमा मनाइन्छ ।

पौराणिक कथा र इतिहास

सनातन धर्मावलम्बीका प्रमुख चाड दसैँ, तिहार र फागुभन्दा पनि इन्द्रजात्रालाई संस्कृतिविदहरूले पुरानो पर्व मान्दछन् । वाल्मीकि रामायण, महाभारत, हरिवंश पुराण, कालिका पुराण, देवीपुराण, विष्णुधर्मोत्तर पुराण, बृहत् संहिता र भविष्य पुराणमा यसको विस्तृत वर्णन पाइन्छ । पौराणिक कथा अनुसार, प्राचीन कालमा देवासुर संग्रामका क्रममा त्रिदेव र सम्पूर्ण देवगणले देवराज इन्द्रलाई विजयी गराउन एउटा ध्वजा वनाएर पूजा गरी हस्तान्तरण गरेका थिए । सोही ध्वजाको शक्तिले देवताहरूले विजय प्राप्त गरेपछि पृथ्वीका राजाहरूले पनि आफ्नो राज्यमा सुख, समृद्धि र विजयको कामना गर्दै इन्द्रध्वजा स्थापना गर्न थालेको मानिन्छ ।

अर्को लोककथा अनुसार, देवराज इन्द्रकी आमा वसुन्धरालाई व्रतका लागि पारिजातको फूल र कर्कलो चाहिएकाले उनका छोरा जयन्तलाई पृथ्वीलोक पठाइएको थियो । काठमाडौँ उपत्यकामा पारिजातको फूल टिप्दै गर्दा किसानहरूले (कसैका अनुसार दैत्यहरूले) जयन्तलाई चोर ठानेर दुवै हात पछाडि बाँधेर नियन्त्रणमा लिए । पछि इन्द्र आफैँ आएर छोराको पहिचान गराई छुटाएको र वर्षा तथा सहकाल दिने वचनबद्धता प्रकट गरेको खुसीयालीमा यो जात्रा मनाउन थालिएको किंवदन्ती पनि छ ।

ऐतिहासिक रूपमा काठमाडौँमा इन्द्रध्वजा (लिंगो)

ठड्याउने परम्परा राजा गुणकामदेवको पालादेखि सुरु भएको मानिन्छ । पछि कान्तिपुरका अन्तिम मल्ल राजा जयप्रकाश मल्लले जीवितदेवी कुमारी, गणेश र भैरवको रथयात्रा गराउने परम्परा थपेका थिए ।

जात्राको सुरुआत र विधि

इन्द्रजात्राको प्रमुख कार्य इन्द्रध्वजा (लिंगो) स्थापना गर्ने हो, जसलाई नेपाल भाषामा ‘योसी’ भनिन्छ । जात्राका लागि काभ्रेको नालास्थित जंगलमा तान्त्रिक विधिद्वारा पूजा गरी बोकाले छोएको रूख भाद्र शुक्ल द्वितीयाका दिन काटिन्छ । त्यसपछि साइत हेरेर रूखलाई उपत्यका भित्र्याई भोटाहिटीमा राखिन्छ र एकादशीका दिन विधिपूर्वक लिंगो तयार पारिन्छ ।

भाद्र शुक्ल द्वादशीका दिन हनुमानढोका दरवार क्षेत्रस्थित कालभैरवको विशाल मूर्तिअगाडि धार्मिक विधिपूर्वक इन्द्रध्वजसहितको लिंगो ठड्याएपछि इन्द्रजात्राको विधिवत् सुरुवात हुन्छ । यस कार्यलाई ‘इन्द्रध्वजोत्थान’ भनिन्छ । लिंगो ठड्याउँदा नेपाली सेनाको ब्यान्ड बाजा, गुरुजुको पल्टन र पञ्चेबाजा समूहले मंगलधुन बजाउँछन् । लिंगोको फेदमा हात्ती

अग्लेख

● **भलक शर्मा**

छानविन गरी कारवाहीको दायरामा ल्याउनुपर्दछ ।

अब सरकारी अस्पतालमा जनताको पहुँच किन बन्न सकेन भन्नेबारे गम्भीर बहस गर्नुपर्ने बेला आएको छ । नेपालमा हरेक वर्ष करिब एक हजार एक सयजना महिलाले गर्भ वा गर्भसँग सम्बन्धित समस्याबाट ज्यान गुमाउने गरेका छन् । सुत्केरी र नवजात शिशुको स्वास्थ्य सुरक्षा ग्यारेन्टी गर्न आमा सुरक्षा कार्यक्रम ल्याइएको छ । आमा सुरक्षा कार्यक्रमअन्तर्गत सेवाग्राही प्रसूति सेवा लिएवापत हिमाली जिल्लामा तीन हजार रुपैयाँ, पहाडी, भित्री मधेस र काठमाडौँ उपत्यकाका जिल्लाहरूमा दुई हजार रुपैयाँ र तराईका जिल्लाहरूमा एक हजार रुपैयाँ यातायात खर्च प्राप्त गर्दछन् । तर यो यातायात खर्चबारे गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरू अनभिज्ञ छन् । स्वास्थ्यकर्मीले अनेक फन्फन्टिला प्रक्रिया देखाएर यस सेवाबारे विमुख हुन बाध्य पारेको पाइन्छ ।

एकातर्फ सहज रूपमा उपचार पाइएमा जो-कोही नागरिकलाई युद्ध नै जितेजस्तो अनुभव गर्नुपर्छ । सामान्यदेखि जटिल प्रकृतिको उपचारका लागि महिना दिन कुर्नुपर्ने समस्याबाट जनता आर्जित छन् । पालो कुनै र रोग पाल्ने चक्रले फर्नु विरामीलाई गलाइराखेको छ । अस्पतालको सोधपुछ कक्षबाट पर्याप्त जानकारी पाउँदैन । सरकारी अस्पतालमा कार्यरत भएको दम्भ र घमण्डले विरामीमाथि गर्ने अमानवीय शैली प्रस्ट देखिन्छ । यी हर्कत र व्यवहारले स्वास्थ्य संस्था, अस्पतालहरू विरामीमैत्री छैनन् भन्ने आकलन गर्न सकिन्छ ।

चढेको सुनको जलप लगाइएको इन्द्रको प्रतिमा राखेर भैरवको पूजा गरिन्छ ।

आठदिने जात्राका आकर्षण

लिंगो ठड्याएपछि आठ दिनसम्म काठमाडौँ उपत्यका उत्सवमय बन्छ । हनुमानढोका दरवार क्षेत्रमा रहेको श्वेतभैरवको विशाल सरभमुख सर्वसाधारणका लागि खुला गरिन्छ । जात्राका क्रममा राष्ट्रप्रमुख (प्रसिद्धिअनुसार मल्लकालमा राजा) गद्दी बैठकमा उपस्थित भई गणेश, भैरव र कुमारीको पूजा गरी जात्रा अवलोकन गर्ने परम्परा छ ।

आठ दिनसम्म राजधानीका विभिन्न स्थानमा विभिन्न परम्परागत नृत्यहरू प्रदर्शन गरिन्छ । जसमा हलचोकको भक्कुनाच (सवभकु), भक्तपुरको महाकालीनाच, मञ्जुश्रीनाच (मजियमत), लाखेनाच, दशावतार नाच तथा इन्द्रको वाहन ऐरावत हात्तीको प्रतीकका रूपमा

‘पुलुक्सी नाच’ प्रमुख छन् । कुमारीघर अगाडि रहेको त्रिलोकनारायण मन्दिरमा विष्णुको दशावतार देखाइन्छ ।

गणेश, भैरव र कुमारीको रथ परिक्रमा सकिएपछि मरुटोलबाट वर्षभरिमा मृत्यु भएका व्यक्तिका परिवारजनले दिदिवली बाली (सतबीज छुट्टै) कान्तिपुर नगरी परिक्रमा गर्ने गर्दछन् । त्यसपछि मानन्धर समुदायले बाँसको लामो मालामा वत्ती बालेर ‘वौमत’ निकाली नगर परिक्रमा गराउँछन् । यसै अवसरमा काठमाडौँबाट करिब चार कोस पश्चिम पर्ने दहचोकस्थित इन्द्रदहमा रातभर जाग्राम बसी भोलिपल्ट स्नान गरी मेला भर्ने भक्तजनको घुईचो लाग्छ ।

इन्द्रजात्राले काठमाडौँलाई स्वर्गको अमरावतीजस्तै मनमोहक बनाउँछ । १२औँ देखि १८औँ शताब्दीसम्म निर्मित ऐतिहासिक मन्दिरहरूले सजिएको हनुमानढोका परिसर यसको मूल केन्द्र हो । नेवार समुदायको मौलिक पहिचान र समृद्ध संस्कृतिको प्रतीकका रूपमा रहेको इन्द्रजात्राले नेपाली संस्कृतिको व्यापकतालाई विश्वभर चिनाउन महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्‍याउँदै आएको छ ।

प्रादेशिक तथा जिल्ला अस्पतालहरू कर्म र भौतिक रूपले जीर्ण छन् । जनता विरामी हुँदा राजधानी तथा प्रमुख सहरहरूमा दौडनुपर्ने अवस्था छ । स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ हुन सकेका छैनन् । अस्पतालहरू जायजेथा बगाउने थलोका रूपमा परिचित भएका छन् । जीवनमा कमाएको धन उपचारमा नै जाने डरले अधिकांश मानिस रोग पालेर बस्नुपर्ने परिस्थिति छ । आजभोलि डाक्टरलाई कमिसनको प्रलोभनमा पारी औषधि बेच्ने समूहहरू सक्रिय छन् । बहिरंग विभागमा विरामीभन्दा औषधि कम्पनीका प्रतिनिधिको भिड लाग्छ । कतिपय अस्पतालमा कमिसनकै चक्करमा विरामीलाई वेवास्ता गरेको देखिन्छ । निजी अस्पतालको सेवामा गुणस्तर ल्याउने र सरकारी अस्पताललाई कमजोर बनाउने गिरोह पनि यस्तो गतिविधिमा सक्रिय छन् ।

चिकित्सकहरू प्राइभेट क्लिनिक र अस्पतालमा विरामी जाँच गर्न हतारिन्छन् । विरामीमाथि बेलाबेलामा हुने गम्भीर चिकित्सकीय लापरवाहीले कति मानिसको जीवन समाप्त भएको छ । फितलो नियमन, घटनाको प्रतिवेदन र क्षतिपूर्ति भरणले केही चिकित्सकहरू संवेदनशील जिम्मेवारीप्रति सचेत भएको देखिँदैन । चिकित्सकीय परामर्श पाउन विरामीहरू घण्टौं कुइँन् तर चित्तबुझ्को परामर्श नपाएपछि पुनः निजी क्लिनिक धाउनुपर्ने बाध्यता छ । चिकित्सकहरूको परामर्श दिने शैली, व्यवहार सरकारी र निजी अस्पतालमा फरक-फरक देखिन्छ । विरामीले सरकारी अस्पतालमा उपचारको उपयुक्त वातावरण नपाउनुको यथार्थ सरकारले थाहा पाउनुपर्छ । नेताहरू उपचारका लागि विदेश धाउने र अस्पताल सुधारका लागि कुनै प्रयत्न नगर्ने प्रवृत्तिले सरकारी अस्पतालमा वैथर्ति र चाड बह्दै गएको हो । आज स्वास्थ्यजस्तो संवेदनशील क्षेत्रमा अनुचित व्यापार बढेको आमसर्वसाधारणको बुझाइ छ । अब स्वास्थ्य क्षेत्रको वैथिति सुधारका लागि सरकारको स्पष्ट दृष्टिकोण सार्वजनिक हुनु अनिवार्य छ ।

कतिपय ल्याब रिपोर्ट परीक्षण गर्न भारतसँग निर्भर रहनुपर्छ । सरकारले स्वास्थ्य सेवा विस्तारमा चासो नदेखाउँदा गैरजिम्मेवारीपनको पर्दाफास भइरहेको छ । उपचार र प्रयोगशाला परीक्षणका लागि आत्मनिर्भर बन्न नसक्नु नेपाल सरकारको असक्षमता हो । अब नेपाल

सरकारले स्वास्थ्य क्षेत्रमा पर्याप्त बजेट विनियोजन गरी स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नुपर्छ । स्वास्थ्य सेवा नारा तथा नीतिमा सीमित हुनुहुँदैन । जनताले गुणस्तरीय सेवा पाएको प्रत्याभूत गरेको हुनुपर्दछ । विनाफन्फट सहज रूपमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनुपर्दछ ।

कुनै पनि भूभागमा जन्मिएर सरकारको कमजोरीका कारण ज्यान गुमाउनुपर्ने परिस्थिति अवका दिनमा देखिनु हुँदैन । सचेत नागरिकबाट पनि स्वास्थ्य क्षेत्रको रूपान्तरणका लागि सरकारलाई खबरदारी गर्नु आवश्यक छ । चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीले पदीय आचरण र मूल्यमान्यताको परिपालन गर्नुपर्छ । नागरिकले पनि चिकित्सकीय रिपोर्ट बुझ्ने र चित्त नबुझेको खड्गमा न्यायिक बाटो अपनाउनुपर्छ । अनावश्यक हुलडाा गरेर चिकित्सकलाई पेसागत असुरक्षाको महसुस सिर्जना गराउनु हुँदैन । मुलुकलाई आवश्यक पर्ने प्रयोगशाला, उपकरण, औजारको व्यवस्था गरी विरामीको रोगको निदान गर्नु राज्यको दायित्व हो । स्वास्थ्य क्षेत्रमा देखिएका यावत् समस्या निराकरण गर्नुपर्छ । स्वस्थ मुलुक निर्माणमा सधैं अग्रपंक्तिमा खटिने चिकित्सकहरूको मनोबल उच्च पार्नुपर्दछ । उनीहरूको पारिश्रमिकबारे राज्यले विषय मथन गर्नुपर्छ । न्यून तलव, भत्ता र सुविधाले सरकारी अस्पतालमा समयसापेक्ष सुधार नदेखिएको हो । यसमा दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी नागरिकमा आधुनिक स्वास्थ्य सुविधा उपलब्ध गराउनुपर्दछ ।

इतिहासको पाना

राजा त्रिभुवनसँग जोडिएकी एरिका

जर्मन फिजियोथेरापिस्ट एरिका ल्युचटाग नेपालको राजनीतिक इतिहाससँग जोडिएकी एक युरोपेली महिला हुन् । सन् १९३९ मा हिटलरको उदयपछि जर्मनी छोडेर भारत पुगेकी उनी सन् १९४९ मा राजा त्रिभुवनकी जेठी रानी कान्तिाको उपचारका लागि नारायणहिटी दरवार प्रवेश गरेकी थिइन् । नेपाल बसाइका क्रममा उनले रानीको उपचारका साथै राजा त्रिभुवनलाई पनि फिजियोथेरापी दिइन् । सोही क्रममा उनीहरूबीच घनिष्ठ सम्बन्ध कायम भयो । एरिकाेले राजालाई जर्मन भाषा, नृत्य र बाहिरी संसारको राजनीतिबारे जानकारी दिने गर्थिन् ।

राणा शासकहरूले दरबारभित्रै नजरबन्दजस्तै राखेका राजा त्रिभुवन र बाहिरी संसारबीच सम्पर्क गराउन एरिकाेले मध्यस्थकर्ताको भूमिका खेलिन् । उनले भारतीय राजदूत सुरजित सिंह मर्जिठाेर र सिपिएन सिंहसँग राजाको गोथ्य सम्पर्क गाड्न् । साधारण किसानको भेषमा काठमाडौँको सडकमा भारतीय प्रतिनिधिसँग राजा त्रिभुवनले गरेको गोथ्य भेटघाटमा समेत उनको सहजीकरण थियो ।

सन् १९४९ मा भारतको सिमला फाँकिएकी एरिका सन् १९५१ मा नेपालमा प्रजातन्त्र स्थापना भएपछि पुनः काठमाडौँ आइन् । त्यसबेला राजा त्रिभुवनले अन्तिम राणा प्रधानमन्त्री मोहनशमशेरको राजीनामापश्चर सबैभन्दा पहिले उनलाई देखाएका थिए ।

सन् १९५४ मा स्विटजरल्यान्डमा राजा त्रिभुवनको निधन हुँदा एरिका लन्डनमा थिइन् । नेपालको आफ्नो अनुभव र ऐतिहासिक घटनाक्रमलाई समेटेर उनले सन् १९५८ मा ‘विथ अ फिड इन द क्लाउड्स’ (पछि ‘एरिका एन्ड द किङ’) नामक चर्चित संस्मरण पुस्तक प्रकाशित गरिन् ।

महानगरपालिकाको हराउँदै वा लोप हुँदै गएका अमूर्त सम्पदालाई पुर्नजीवन दिने काम गरिरहेको उनको भनाइ छ। विभिन्न क्षेत्रक अनुभवी व्यक्तिसँगको सरसल्लाहमा पुराना संस्कृति तथा परम्पराको ज्ञान नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण गर्ने प्रयास भइरहेको उनले बताउनु छ।

उनले लामो समयदेखि सम्यक् महादान आयोजना हुन नसक्दा नयाँ पुस्ताले यसको प्रत्यक्ष अनुभव गर्ने अवसर नपाएको उल्लेख गरिनु छ। पुस्तान्तर्णका लागि कितावमा रहेको ज्ञान मात्र पर्याप्त नहुने भन्दै उनले जीवित परम्पदालाई निरन्तरता दिनैपर्नेमा जोड दिनुछ। उनले सम्यक् महादान अब हरेक १२ वर्षको अन्तरालमा

कम्पनीको नाम परिवर्तन सम्बन्धी सूचना
प्रथम पटक प्रकाशित मिति: २०२३/०६/०५
मिति २०८३/०५/१५ गते सम्पन्न
वित्तिय साधारण नामको निर्णय मोडोसमा
साविक कम्पनी **प्रेम एडवर्ड जुनी गोजाई**
फाउण्डेशन को नाममा रहेको सम्पुर्ण
कायम सम्पत्ति तथा तिर्नु व्यहोर्नु गर्ने
कर, दायित्व आदि सबै परिवर्तित नामको
कम्पनीले नै सार्ने व्यहोर्ने शर्तमा साविक
कम्पना परिवर्तन गर्ने तरा हो. **फाउण्डेशन**
(द्वारा नं.: २३३४४६५) कायम गर्ने गरी
मिति २०८३/०६/०५ गते श्री कम्पनी
रंजपुराको कायलवालाद्वर व्यक्तीकृत पत्र
भएकोले सर्वसाधारण तथा सरोकारवाला
सबैको जानकारीको लागि यो सूचना
प्रकाशित गरिएको छ।

जन्ममिति फरक परे

जिल्हा प्रशासन कार्यालय चिंतवको २०८३०७०७ को "प्रमाणित सम्वत्सभ्य" महानगरपालिका वडा नं. १५ निवासी टी.एस. धन बहादुर बस्नेत (नागरिकताप्राप्तिका) प्रमाणपत्रमा न्यायिक सम्वत् (सन् २०६०-१९४४) भएको र पेन्सन आर्जमा मिति सन् ०१-०७-१९४४ उल्लेख भएको नायब र जन्ममिति भएको मेरी श्रीमती शिल्पा भएको व्यहोरा प्रमाणित गरी पत्र र भरतपुर महानगरपालिका १५ नं. वडा नं. मिति २०८३/०६/०६ को सिफारिस पत्रमा भारतीय पेन्सन प्रयोजन्य प्रमाणित गरि

ने. सार्वजनिक सूचना
 सं. २०६३८४, च.न. १३४९, मिति
 वर्षेकोको नेवमा चितवन जिल्ला भरतपुर
 भारतीय सैनिक नं. ४९६२२४ नायक
 थमन लाल पौडेल। ले मेरी श्रीमतीको
 श्री पौडेल, जन्ममिति २०१९/०१/१४
 लेखमा श्रीमतीको नामथर मन कुमारी,
 फरक घर तापनि फरक
 एकै व्यक्ति भएकाले एकै
 भनी पेश गरेको निवेदन
 कार्यालयको च.नं. ११२९,
 आधारमा उक्त व्यहोरा

 नात र जन्ममिति
 फरक गरेको व्यक्ति

[illegible]

यूईईईई रोजगार

कम्पनी EMIRATES SECURITY SERVICES LLC.
पूई रोजीकर सल्लागी २०२३/०५/०८

पूईर आड DHAHI
L.T. No.: 348509

रि. वि.

कम्पनीवादी पद

आमका रजिस्ट्री

मूल्यांकन

मूल्यांकन

मूल्यांकन

मूल्यांकन

रि. वि.	कम्पनीवादी पद	आमका रजिस्ट्री	मूल्यांकन	मूल्यांकन	मूल्यांकन	मूल्यांकन
1.	Security Guard	160	40	स. कम्पनीवादी	2000	८३.२५०

अनर्वात नीमपावर कार्यालय कम्पनीवादी २०२३ अक्टोबर १६ तारीख (2 October 2026) ना हुनेछे।

अनर्वात नीमपावर कार्यालय कम्पनीवादी २०२३ अक्टोबर १६ तारीख (2 October 2026) ना हुनेछे।

अनर्वात नीमपावर कार्यालय कम्पनीवादी २०२३ अक्टोबर १६ तारीख (2 October 2026) ना हुनेछे।

अनर्वात नीमपावर कार्यालय कम्पनीवादी २०२३ अक्टोबर १६ तारीख (2 October 2026) ना हुनेछे।

[illegible][illegible][illegible]

KOBELCO Employer Company : KOBELCO PRECISION TECHNOLOGY SDN. BHD. રોજગારદાતા કમ્પની કે : કોબેલ્કો પ્રેસિઝન ટેક્નોલોજી એસડીએન. લિવિટી.									
રોજગારદાતા કમ્પનીનો કે/નામ / સને વચ્ચે Malaysia, PLOT 39, PHASE IV, BAYAN LEPAS INDUSTRIAL ESTATE મેસિયમ, પ્લટ નં. ૩૯, ફેઝ IV, બાયન લેપાસ ઇન્ડુસ્ટ્રિઅલ એસ્ટેટ									
પૂર્વ સ્વીકૃત મિતિ :			છલાની નં :			ઇલ ટિ નં :			
Pre Approval Date : 2026/08/19			Invoice No : 60259939			LT No : 346771			

સિ.નં	કામદારના પદ Worker's Position	માન સંખ્યા Required No's	શ્રેણી Gender	ધ્યક્ષ ઓફિસ Minimum Qualification	માસિક તથા સાંપ્રતિ Monthly Salary OT Facility	એમ્પ્લોયમેન્ટ સુવિધા Working Hours Per Week	દાખા કામ નું દિન Per Working Day Per Week	વાર્ષિક દરેક Annual Leave	ભાન આહાર Food Accommodation Facility	અન્ય સુવિધા Other facility	કરાર અવધિ Contract Period
S.N.	Worker's Position	Reqd Male	Female	Minimum Qualification	MYR	R.R.	NPR	Facility	As per company policy	As per company policy	As per company policy
1	ઉત્પાદન પ્રાણિક Production Technician	80	40	શ્રી જેમ્સ હોલમાં ઉપસ્થિત થઈ જવાનું શ્રી જેમ્સ હોલમાં ઉપસ્થિત થઈ જવાનું શ્રી જેમ્સ હોલમાં ઉપસ્થિત થઈ જવાનું S.O.E Panel Cables must have certificates for verification. Ability to read, write and understand basic English S.CSFF	q800 1700	8,88, 63,69	As per the company policy	8 થી 45 Hours	4 દિવસ 4 Days	કમ્પાઈન આહાર RM 150 Yes - Cafeteria RM 150/day 2M 150/day	૪ Yes ૨ Years

Interview Schedule Details (अन्तर्वार्ताका समय माहिती)

1. **Preselection Session (प्रिलिम्नवार्ता)**
Pre-interviews are currently ongoing at the IMR Office.
IMR कार्यालयमा पूर्व-अन्तर्वार्ता प्रक्रिया अखेरले जारी रहेको छ ।

2. **Final Interview (फाइनल अन्तर्वार्ता)**
Final Interview will be held at IMR Office, Gwarko, Lalitpur on 4th October 2026.
फाइनल अन्तर्वार्ता ब्राह्मणमार्ग अफिस, ग्वार्को, ललितपुरमा मिति २०८२ साल अक्टोबर ४ गते हुनेछ ।

Note: Attendance at the preselection is mandatory; only preselected applicants will be considered for the final interview.
(पूर्व-छोटोमा उपस्थिति हुनु अनिवार्य छ, केवल पूर्व-छोटो भएका आवेदनकर्तालाई मात्र अन्तिम अन्तर्वार्ताका लागि विचार गरिनेछ ।)

[illegible]

International Manpower Recruitment (P) Ltd.

Gwarko 7, Lalitpur, Nepal, Tel.: 01-5204346, 5204347, 5204348,
Mobile No.: +977 9801031546 (9am-5pm)

